

הערות לשימוש בכוחות מוביליים

(במערכה הגדולה ובמלחמה הזעירה)

סוד חכמת המלחמה צפון ברגלים ולא בידיים. באמרה מצומצמת זו הגדיר מצביא גדול, המרשל די ספס, את עיקר בעיית המוביליות. היתרונות אשר לצבא לוחם כשהוא מהיר וקל-תנועה מיריבו גלויות לעין בכל שלב של האופרציות. להיות מהיר וקל-תנועה מן האויב, הוה אומר, לזכות באפשרויות הללו:

(א) לראות לפני שיראה האויב ויותר ממנו את השטח ואת מערכות הצד השני לסייר סיור יסודי יותר ממנו, ומתוך כך גם להבטיח הבטחה מוצלחת יותר.

(ב) לתפוס יתרונות-גוף (גבעות שליטות, מעבר-הרים וכו') בטרם יוכל האויב לתפוס, ועל ידי כך להקדים בפעולת הנשק ומתוך עמדות נוחות יותר. אכן עובדות פשוטות אלו אוצרות בתוכן את הגורמים המכריעים שבכל פעולת-קרב, גדולה או קטנה: תימרון והפתעה.

(ג) להשתמש מהר מיתרון-כוחות של האויב ולמנוע ממהלומת האויב את מטרחה, וכן לרכז כוחות משלף כנגד מקומות התורפה של האויב, בהתאם לעקרונות יסודיים אלו בהנהלת-מלחמה: חסכון בכוחות וריכוזם.

מכאן מובן מאליו, כי בעיית המוביליות – ימיה כימי חכמת-המלחמה עצמה.

מוביליות אסטרטגית – מן הסוס אל המנוע.

עד אחרי מלחמת 18-1914 היה חיל-הפרשים המכשיר המובילי העיקרי של הצבא. נעמוד כאן רק על שני פרקים עיקריים בהתפתחותו בתקופה האחרונה: למן תקופתו של גוסטב אדולף ועד לימי נפוליאון מילא חיל זה, בערך, תפקיד של צבא פרשי-מערכה, לאמור שתפקידו העיקרי היה לתת מהלומה בהמון-רוכבים, – תפקיד טקטי איפוא. ואולם מימי נפוליאון מבצבצת ועולה בזה תמורה, ובמקצת ביזמתו של נפוליאון עצמו. המערכה הראשונה, בה נתגלתה תמורה זו ברור, היתה מלחמת הדרום והצפון באמריקה. כאן פעל חיל-הפרשים, כדברי הגנרל לי, מפקד צבא הדרום, "כעיניו, אזניו ואצבעותיו של הצבא", או כלשונו של שרידן, גנרל-הפרשים המהולל אשר לצבא הצפון, "כחיל-רגלים שאפשר לשחררו מארבע רגליו", ובלשון ברורה יותר נאמר, שתפקידו העיקריים של חיל זה הם תפקידי סיור, הבטחה ופירגוד, מצד אחד, וכן, מצד שני, תנועה מהירה של כוח-אש, גדול ככל האפשר, אל הנקודה המכרעת של שדה-המערכה הכללי, כלומר מוביליות אסטרטגית. בהתאם לכך נחלק חיל-הפרשים לשני סוגים: (א) חיל-פרשים של דיביזיות, המקבל עליו לשמש כעינים, אוזנים ואצבעות במסגרתן של דיביזיות חיל-הרגלים או אף במסגרת של קורפוס הצבא* (ב) חיל-פרשים של הארמיה, המהוה דיביזיות וקורפוסים של פרשים והמשמש מכשיר למוביליות אסטרטגית. מלחמת 18-1914 נתנה דוגמאות מסויימות לשימוש מוצלח במכשיר זה. אחת הדוגמאות הללו ראינו אצל הגנרל אלנבי בהשתמשו בארץ-ישראל בקורפוס "חיל רוכבי-המדבר" בקרב עזה באר-שבע, בהתקפת-הסיום בשרון ובשעת רדיפת האויב בעמק. כאן הוכיח הגנרל הבריטי כי יש מקום לקרב-תנועה וקרבת-השמד אף בדור של מלחמת עמדות ומלחמת-ציוד. ואולם בחזית המערב

* בכמה צבאות קיימת גם מחלקה-של-פרשים במסגרת הרגימנט.

לא מצאה המוביליות האסטרטגית מקום לפעולה, והצלחות האינפנטריה והארטילריה לא ניתנו לניצול. רק עם הופעת פורמציות הגונות של טנקים נוצרה שם שוב אפשרות מסויימת למוביליות. לעומת זאת, ראינו בשלבים המאוחרים של מלחמת האזרחים ברוסיה 1918-1920, כי לעתים מלאו שם הקורפוסים והגייסות של פרשי שני הצדדים תפקידים מכריעים, וזה משום שהחיילות היו מפוזרים שם על פני שטחים עצומים.

בימים שלאחר מלחמת 18-1914 נתגלתה חשיבות המוביליות האסטרטגית הן במערכת רוסיה-פולין והן במערכת יון-תורכיה. בו בזמן מתחילה הנטיה להוציא ככל האפשר ביחידות המוביליות את הסוס מפני המנוע. עובדה זו גרמה לשינויים בכללים הטקטיים, אבל לא שינתה שום דבר מהותי בעקרונות האופרטיביים ובעקרונות הניהוג של חיל-הפרשים שקיבל צורה חדשה. וכאן כדאי לציין פרט אחד בתולדות הצבא הגרמני החדש. במכסת הצבא שהניח חוזה ורסיל לגרמניה נקבע אחוז גדול של דיביזיות חיל-פרשים, והגרמנים התאימו את הפורמציות הללו לשמש להם כמעבדה, כמוסדות לנסיונות ולאיומן בשביל הדיביזיות הממונעות והמשוריינות שלהם לעתיד. בפעם הראשונה נתגלו מכשירי המוביליות האסטרטגית המודרנית במלוא כוחם במלחמת ספרד. אם עד העת ההיא היינו מוצאים, שיחידות קטנות, אם הן מזוינות בהמון מכוונות-יריה, מסוגלות לעצור התקדמות או רדיפה, לכסות על נסיגה או ליצור את הבסיס למרכז-התנגדות חדש, הנה עתה ראינו, שכוחות קלים, מורכבים ממכוניות משוריינות וטנקים קלים (המטהרים במהירות רבה לפנייהם את דרכי-התקדמותם) ומחיל-פרשים רגיל (שיש בכוחו לעשות פעולות-עקיפין במקום שפני הקרקע אינם נוחים למוטור) ונחמכים על ידי קלעי-אופנוע, חיל-רגלים ממונע וארטילריה ממונעת, ועל ידי מפציצי-צ'לילה, (שמהוים יחד כוח-אש חזק ומובילי), - מסוגלים היו לבצע התקדמות מהירה ומפתעת וכן לנצל, במהירות רבה ביותר ובכוח-תגופה גדול, את הישגיהם של סוגי-הנשק הכבדים, של היחידות המשוריינות, של דיביזיות חיל הרגלים ושל יחידות-המפציצים הגדולות. כך, מתוך יצירת המכשירים המתאימים של המוביליות האסטרטגית וצירופם הנכון, נולדה מכונת מלחמת-הבזק הפשיסטית. היא הוכיחה את כוחה בפולניה, בלגיה, הולנד, צרפת ובבלקנים, במקום שמצאה לפנייה מתנגד בלתי-מוכן או כבד-תנועה. היא ראתה את גבולות יכלתה בכל מקום שיריבה היה מצויד באמצעי המוביליות האסטרטגית וידע להשתמש בהם, כמו ברוסיה, ועכשיו בלוב.

כוחות ממונעים במלחמה הזעירה

המלחמה הזעירה מחייבת את שני הצדדים למוביליות טקטית. אותו צד שתפקידו לדכא את כנופיות לוחמי-הגרילה צריך להיות מסוגל להתנועע במהירות על פני שטח שקשה לעבור בו, לסייר את השטחים המתעלמים מן העין, לשמש לחיילות אטיים יותר אבטחה מפני התנפלויות ופעולות-מארב, לדכא בפעולות-בזק את קני המלחמה הזעירה ונקודות-המשען שלה.

ערכה של המוביליות בשביל לוחם-הגרילה עצמו מתגלה לפנינו בבהירות מתוך פסוק של לורנס, אמן המלחמה הזעירה, וזו לשונו: "הזמן והמהירות הם קלפי-המשחק שלנו, ולא כוח-המחץ. התגברות על מרחקים חשובה לנו מתנופת המחץ. עלינו לכופף על האויב קו-הגנה סטטי, ארוך ככל האפשר. לשם כך זקוקים אנו ליחידת-קרב קטנה אבל מובילית ביותר, אשר כוחה לא יהא תלוי בכמותה. בהיותנו מהירי-

תנועה מן התורכים פי חמשה, הרי אנו שקולים כנגדם, ואולי גם עולים עליהם גם כשאינן עמנו אלא כדי חלק חמישי ממספרם. לורנס זה הגשים את עקרוניו אלה בימי מרד הערבים באמצעים אלה: ברוכבי הגמלים במדבר, ברוכבי פרדות באזורי ההרים בדרום ים המלח ובארץ מואב, במכונית המשורינית ובטנדרים בשתי גזרות המערכה; מכאן, שאפשר היה להתגבר על קשיי הקרקע אף בכוח המנועים הבלתי-משוכללים של הימים ההם, וזה בזכות האימון המיוחד וההתמסרות של הנהגים. דרכיו של לורנס, בהשתמשו בשלושה אמצעי-קרב אלה לשם השגת המוביליות הטקטית וגם האסטרטגית, משמשים עד היום דוגמאות קלסיות לפעולות-קרב במלחמה זעירה. אמנם אין לשכוח כי לורנס פעל בתנאים אידיאליים בלתי מצויים. המדבר הרחב שימש לו שטח לתמרונים, והיה לו לפעול נגד אויב שלא יכול בשום אופן להקים לו הגנה מובילית.

מלחמה זעירה בהרים מטילה על שני הצדדים תפקידים קשים הרבה יותר, כאשר ניתן לנו להוכיח בתקופות שונות בארץ-ישראל. דוקא כאן בלטה היטב חשיבותה של המוביליות. עוד בימי פעולתו של „השומר“ ראינו מה רב ערכם של רוכבים מועטים, השולטים בבהמותיהם ובכלי-זינם, להגנת שטחי ישוב נרחבים. הז'נדרמריה הבריטית, שנוצרה בארץ כעבור שנים אחדות אחרי מלחמת העולם, כללה גם פרשים וגם קבוצות מוסעות במכוניות משורינות ובטנדרים. צירוף זה נמצא בריכולת כל-כך, שכדוגמתו נעשה, במסגרת רחבה מזו, בחיל-הספר של עבר הירדן וב„לגיון הערבי“. וגם זאת: בדין וחשבון של הועדה המלכותית בנשיאותו של פיל, בפרק על הבטחון הציבורי, יש המלצה על הקמת כוח-מחק, שחלק ממנו יהיו פרשים וחלק יהיה ממונע. גם כיום, בעוד המלחמה הגדולה משתוללת בשתי יבשות, יש ערך אקטואלי לבעיות המלחמה הזעירה, ארגונה וההתגוננות מפניה. ראשית, משום שנתגלה כי מלחמת-גרילה בקנה-מדה גדול, מיוסדת על כוחות-מרדנים קיימים באירופה המשועבדת לנאצים, היא מכשיר אדיר ואולי גם מכריע; ושנית, משום שהמלחמה הזעירה בערפו של האויב, — כשהיא נתמכת על ידי הגייס החמישי וניזונה מצנחנים וצבא מוסע באוירונים, — מהווה חלק בלתי-נפרד בתורת-המלחמה הגרמנית. כל ארץ היושבת בקרבת מקום לשדות-המערכה העיקריים צריכה לתת דעתה מראש על התנפלויות כאלו ולהתכונן לקראתן. במסגרת ההתגוננות הזאת מוטלים תפקידים חשובים על הכוחות המוביליים. את אלה עליהם למלא, אם על ידי-עצמם בלבד, או מתוך שיתוף עם אותן היחידות הקטנות של חיל-הרגלים, בשיעור פלוגה בערך, שנתגלו כפורמציה מתאימה ותכליתית ביותר בהכנעת כנופיות בהרים. הבה ונתבונן אפוא בסוגי החיילות השונים, בסגולות הקרב שלהם ובאפשרויות השימוש בהם, לפי ההרכב שציינו לעיל.

א) רוכבים. הקולריה הנורמלית כבר הוכיחה פעמים אין-ספור את ערכה החשוב, ביחוד בפעולות של מלחמה זעירה, — זו יכלתה לנוע כמעט בכל גוף וגוף. קבוצת רוכבים, נאמר בת 15-16 איש, אשר לה מקלע, תת-מקלע — או שנים, ושאר אנשיה מזויינים בקרבינים ואקדחים אבטומטיים, יש בכוחה לשמש לא רק כענינים, אזנים ואצבעות לפלוגת-רגלים הפועלת במלחמה הזעירה, לא רק להבטיח אותה מפני מארבים והתנפלויות-הפתעה ולסייר את השטח כדי קילומטרים אחדים לפניה; קבוצת רוכבים כזו יכולה גם לתת יד מכרעת לעצם הקרב, בחסמה, אגב תימרון-אגפים מהיר, את דרך נסיגתו של האויב. זוהי פעולה חשובה ביחוד בקרבות-גרילה, שבהם נוטה על הרוב האויב הנפגע להתחמק, כדי לפתוח שוב בפעולתו, באין מפריע, במקום אחר, — ואחד התפקידים החשובים ביותר, אף של כל שאר סוגי

החיילות המוביליים הוא, למנוע מן האויב אפשרות זו. הרוכבים בימינו הם סוג-חיל, המסוגל בכוחות חזקים כל-שהם, כגון במחלקה, לשמש פטרולים-של-משמר למרחק ניכר, וכן לבצע פשיטות-פתע על מקלטי-הרים של כנופיות. ואולם תקלה אחת עומדת תמיד בפני יחידות קטנות של קולריה במלחמה עם פרטיזנים. כיון שהאנשים יורדים על הרוב מעל סוסייהם לשם הקרב, - אם כי בתנאי מלחמה זעירה נערכת לעתים השתערו רכובה באקדה, - הרי עליהם להשאיר בדרך-כלל משמר חזק, כדי שליש האנשים, להבטחת הסוסים, השרויים על הרוב בסכנה בשעת במלחמה עם כנופיות, ועל ידי כך פוחת במידה ניכרת כוח-הקרב שלהם. נוסף לזה יש לציין, כי אימון חיל-פרשים הוא האימון הקשה ביותר וכלכלתם יקרה משל כל סוגי-החיילות שנוכרו כאן. אכן אי-תלותו היחסית של הסוס בשדה באספקת מספוא, לעומת הצורך ההכרחי בהסעת אספקת-דלק מתמדת לכוחות הממונעים, נוטלת במידת-מה את עוקצם של החסרונות האמורים.

מן הראוי לציין, כי גם בדור זה של טכניקה משוכללת לא ניטל ערכם של משמרות-רוכבים; ביחוד לסיור שטחים קשים לתנועה* ולגילוי גרעיני הסתננות של האויב.

(ב) רוכבי-אופנים. אלה מתאימים לא רק לשירות של קשר ושליחות; כיתות רוכבי-אופנים המורכבות משמונה נושאי קרבינים ושני אנשי תת-מקלעים, או מחלקות בנות ארבע כיתות כאלה, בצירוף כיתת מקלעים על גבי אופנוע, מסוגלות לשימוש רב-פנים, ביחוד כפטרולים-של-משמר לכבישים, לפרשות-דרכים, גשרים וכדו', להגן על אלה מפני מעשי-הרס והנחת מוקשים, וכן כרזרבה מובילית. תנועתם המהירה החרישית מסגלת אותם גם לתפקיד של משמרות-לילה. אמצעי-ההובלה שלהם זולים, אימונם אינו מורכב. אמנם במקרה של ירידה מהאופנים לשם קרב מתעוררת גם כאן אותה הבעיה של שמירת האופניים, כשמירת הסוסים אצל הרוכבים, ואולם כאן הקושי פחות. חסרונם העיקרי של רוכבי-האופנים הוא שהם מרותקים לכבישים, לדרכים, או לשטחי-ארץ שטוחים, כגון רצועת-החוף, והם סובלים ביותר מתקלות של בוך על פני שדות, בדרכים בלתי סלולות, ובאיזורי הרים.

(ג) כוחות ממונעים. 1. טנדרים ורוכבי-אופנוע. טנדרים, שאמנם מתאימים פחות לתפקידי הבטחה ופטרולים, מסוגלים לבצע אותו התפקיד המתואר כבר בדברינו על חיל-הפרשים, - תפקיד של אנף-תימרון מובילי, שמתקדם ומוריד את אנשיו באגפו ובערפו של האויב הכפות לקו-החזית. השמירה על אמצעי-ההובלה היא קלה באופן יחסי. משום מהירותם המוטורית ראויים הם יותר מרוכבי-אופנים לשמש לוייה לשיירות אספקה חשובות וכדו'. והוא הדין בנוגע לרוכבי-אופנוע עם עגלת-משנה. במקרה זה אפשר גם לקבוע מקלע באופנוע וגם להסיע בו חיילים (כיתת אופנוע תכיל אז 4 כלי-רכב, 12 חיילים, מקלע אחד ותת-מקלעים אחדים). אמנם בשטח בלתי סלול כושר תנועתם מוגבל, אך פעולותיהם המפליאות של טנדרים-פועד פשוטים, בפיקודו של לורנס ואצל הלגיון הערבי, וכן של קלעי-אופנוע בריטיים וגרמניים במסע הבלקן, מוכיחות, כי אימון-נהיגה מתאים מכשיר אותם לתנועה גם בשטחים קשים יותר. אכן יחידות-אופנוע מתאימות הרבה יותר מאשר טנדרים לתפקידי סיור, וכן לתפקידי ליווי במסיבות מסוכנות, כי אינן מצריכות ציפוף מסוכן של אנשים כמו

* ב"משמר-הארץ" הבריטי באיזורי הרים, יערות וביצות, שהדרכים מועטות שם, הוקמו יחידות של רוכבים מאנשי המקום הבקאים בשבילי הסביבה, שמתפקידן לגלות סוכני-אויב ולהלחם בהם. וכאן מקום לשאול, האם נוצלו אפשרויות כאלו במידה מספקת באיזורים הכפריים של ארצנו? - המ'.